

УДК 351.711 (332.122)

Білотіл Олександр Михайлович

здобувач науково-дослідної лабораторії
з управління у сфері цивільного захисту

Науково-дослідного центру

Національного університету цивільного захисту України

ПРОГНОЗУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розглядається процес прогнозування перспектив розвитку туристичної індустрії Причорноморського регіону України на основі залежності доходів обласного бюджету від обсягів державної підтримки регіональних програм, пов'язаних з індустрією туризму, на прикладі Одеської області.*

***Ключові слова:** туристична індустрія, Причорноморський регіон України, регіональні цільові програми розвитку, прогноз.*

Белотел А. М. Прогнозирование перспектив развития туристической индустрии Причерноморского региона Украины

***Аннотация.** В статье рассматривается процесс прогнозирования перспектив развития туристической индустрии Причерноморского региона Украины на основе зависимости доходов областного бюджета от объемов государственной поддержки региональных программ, связанных с индустрией туризма, на примере Одесской области.*

***Ключевые слова:** туристическая индустрия, Причерноморский регион Украины, региональные целевые программы развития, прогноз.*

Belotel A. M. Forecasting of prospects of Ukrainian Black Sea region tourist industry development

***Summary.** The process of forecasting of prospects of Ukrainian Black Sea region tourist industry development on the basis of dependence of the regional budget income on volumes of the regional programs' state support connected with the industry of tourism on the example of Odessa region is considered in article.*

***Keywords:** tourist industry, Ukrainian Black Sea region, regional target programs of development, forecast.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перспективи розвитку туристичної індустрії Причорноморського регіону України на сучасному етапі є важливими не лише для зазначеної території, а й для держави в цілому, оскільки туристична індустрія в сучасних умовах є однією з

найприбутковіших сфер діяльності, особливо в приморській зоні. Усе це зумовлює актуальність обраної для дослідження теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості розробки прогнозів у туристичній сфері досліджувалися такими видатними вченими, як Н. Кіркова [3], В. Орлова [5], В. Данилов [1] та ін. Однак серед **невирішених раніше частин загальної проблеми** залишається недостатнє надання уваги прогнозуванню перспектив розвитку виключно туристичної індустрії Причорноморського регіону України як надто актуальної на сучасному етапі території для держави.

Формулювання цілей статті. Виходячи із зазначеної вище актуальності теми, метою статті є побудова прогнозу перспектив розвитку туристичної індустрії Причорноморського регіону України. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- визначити параметри прогнозу перспектив розвитку туристичної індустрії Причорноморського регіону України;
- спрогнозувати майбутній стан туристичної індустрії Причорноморського регіону України та сформулювати відповідні рекомендації щодо державної підтримки регіональних програм, спрямованих на розвиток туристичної індустрії.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж будувати безпосередній прогноз, варто прийняти до уваги той факт, що 2014 року державна підтримка Програми залучення зовнішніх ресурсів та розвитку міжнародної діяльності Одеської області на 2014–2016 роки склала лише 3,5% (919,5 тис. грн.) від загальної суми витрат на державну підтримку впровадження комплексної державної політики у сфері туризму та курортів в Одеській області (25944,8 тис. грн.). Щодо 2015 року, то, за даними Додатка 11 до Рішення Одеської обласної ради «Про обласний бюджет Одеської області на 2015 рік» від 21

січня 2015 року № 1297-VI, на Програму залучення зовнішніх ресурсів та розвитку міжнародної діяльності Одеської області на 2014-2016 роки планувалося виділення лише 529,8 тис. грн. (табл. 1), що орієнтовно вдвічі менше ніж попереднього 2014 року і майже вчетверо менше ніж 2012–2013 років (див. нижче табл. 2-3) [4].

Таблиця 1

Планові витрати на державну підтримку впровадження комплексної державної політики у сфері туризму та курортів в Одеській області 2015 року

Найменування складової комплексної державної політики у сфері туризму та курортів	Найменування регіональної цільової програми розвитку	Сума, тис. грн.
Науково-освітня політика	Обласна Програма «Освіта Одещини»	249,9
Інфраструктурна політика	Програма енергоефективності Одеської області на 2010–2014 роки	2085,8
	Програма «Культура Одещини 2012-2015 роки»	294,4
Екологічна політика	Регіональна програма розвитку земельних відносин та охорони земель на 2013-2015 роки	11597,6
	Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2016 роки	1610,2
Інвестиційна політика Політика євроінтеграції туризму	Програма залучення зовнішніх ресурсів та розвитку міжнародної діяльності Одеської області на 2014-2016 роки	529,8
Загалом		25205,8

Виходячи з цього, пропонується збільшити обсяги фінансування цього напрямку 2015 року хоча б до попереднього рівня 2012-2013 років. При цьому слід узяти до уваги той факт, що 2015 року не заплановано виділення державних коштів на такі складові комплексної державної політики у сфері туризму та курортів, як політика у сфері підприємництва, політика в ліцензування та стандартизації, політика у сфері зайнятості, інноваційна

політика, політика територіального розвитку, політика контролю безпеки в туризмі.

Виділення зазначених фінансових ресурсів можливо здійснити за допомогою перерозподілу коштів, призначених 2015 року на підтримку Регіональної програми розвитку земельних відносин та охорони земель на 2013-2015 роки, до рівня 2014 року (7860,2 тис. грн.). При цьому слід звернути увагу на те, що планові витрати на підтримку державної політики у сфері туризму та курортів в Одеській області на 2015 рік на цьому етапі складають лише 36,2% (25205,8 тис. грн. – за даними табл. 1) від загального обсягу державної підтримки регіональних програм, пов'язаних з індустрією туризму (69584,3 тис. грн. – за даними Додатку 11 до Рішення Одеської обласної ради «Про обласний бюджет Одеської області на 2015 рік» від 21 січня 2015 року № 1297-VI) що в 2,3 рази менше ніж у попередньому році [4]. Відповідно бюджетне фінансування наступного 2016 року пропонується формувати з урахуванням того, що фінансування регіональних програм розвитку індустрії туризму на рівні Одеської області має бути не меншим ніж 60-75 % від загальної суми фінансування регіональних цільових програм, тобто, якщо в брати за основу загальну суму державної підтримки регіональних програм у 2015 році, обсяг бюджетних коштів, виділених на розвиток державної політики у сфері туризму та курортів Одеської області, мав був складати не менш ніж 41750,6 тис. грн. (60 % від загальної суми регіональних цільових програм, що фінансуються за рахунок коштів обласного бюджету Одеської області 2015 року – 69584,3 тис. грн.) [4].

Безпосередній прогностичний розрахунок можливої ефективності впровадження стратегії розвитку державного управління в туристичній індустрії Причорноморського регіону України на рівні Одеської області пропонується виконати за допомогою використання стохастичної економіко-

математичної моделі однофакторної лінійної регресії, що в загальному випадку має такий вигляд:

$$Y = a + bx, \quad (1)$$

де Y – доходи обласного бюджету Одеської області, тис. грн.;

X – витрати на державну підтримку політики у сфері туризму та курортів на рівні Одеської області, тис. грн.;

a та b – функціональні параметри.

Так, параметр a відбиває ступінь впливу на доходи обласного бюджету Одеської області інших чинників, не врахованих у моделі. Параметр b відбиває рівень впливу комплексної державної політики на доходи обласного бюджету Одеської області.

Прогнозування пропонується виконувати на основі статистичних даних щодо державної підтримки регіональних програм, пов'язаних з індустрією туризму, щодо складових комплексної державної політики у сфері туризму та курортів в Одеській області за останні чотири роки. Зокрема, повну інформацію щодо цих витрат упродовж 2012-2013 років наведено в табл. 2-3 [4].

Таблиця 2

Витрати на державну підтримку впровадження комплексної державної політики у сфері туризму та курортів в Одеській області у 2013 році

Найменування складової комплексної державної політики у сфері туризму та курортів	Найменування регіональної цільової програми розвитку	Сума, тис. грн.
Політика у сфері підприємництва	Програма підтримки малого підприємництва в Одеській області	3500,0
Науково-освітня політика	Обласна Програма «Освіта Одещини»	1080,0
Інноваційна політика	Регіональна програма інформатизації	540,0

	Одеської області	
Інфраструктурна політика	Програма розвитку туристично-рекреаційної галузі Одеської області на 2011–2015 роки	847,2
	Програма «Культура Одещини 2012–2015 роки»	4638,5
	Програми охорони культурної спадщини Одеської області на 2013-2017 роки (проект)	472,0
Політика територіального розвитку	Регіональна комплексна програма з утворення (оновлення) містобудівної документації територій та містобудівного кадастру Одеської області на 2012–2016 роки	8838,1
Екологічна політика	Регіональна програма розвитку земельних відносин та охорони земель на 2013–2015 роки	7290,3
Політика контролю та безпеки в туризмі	Регіональна цільова соціальна програма розвитку цивільного захисту Одеської області на 2011–2013 роки	1000,0
Інвестиційна політика Політика євроінтеграції туризму	Програма євроінтеграції, міжрегіональних зв'язків та формування позитивного іміджу Одеської області на 2012–2013 роки	1800,0
	Програма активізації інвестицій та розвитку зовнішньоекономічної діяльності Одеської області	1800,0
Загалом		31806,1

Так, з табл. 2 можна побачити, що таким складовим, як політика ліцензування та стандартизації, а також політика у сфері зайнятості, не надавалося уваги з боку держави й раніше – упродовж 2013 року. Тобто ці дві складові стосувалися проблемних компонентів комплексної державної політики у сфері туризму та курортів на рівні Одеської області і в ретроспективі.

Таблиця 3

Витрати на державну підтримку впровадження комплексної державної політики у сфері туризму та курортів в Одеській області 2012 року

Найменування складової комплексної державної політики у сфері туризму та курортів	Найменування регіональної цільової програми розвитку	Сума, тис. грн.
Політика у сфері підприємництва	Програма підтримки малого підприємництва в Одеській області	1995,0
Науково-освітня політика	Обласна Програма «Освіта Одещини»	2908,0
Інноваційна політика	Регіональна програма інформатизації Одеської області (Інформаційна Одещина)	4000,0
Інфраструктурна політика	Програма розвитку туристично-рекреаційної галузі Одеської області на 2011–2015 роки	935,5
	Програми охорони культурної спадщини Одеської області на 2013–2017 роки (проект)	885,5
Інвестиційна політика	Програма сприяння залученню інвестицій в Одеську область	700,0
Політика контролю і безпеки в туризмі	Регіональна цільова соціальна програма розвитку цивільного захисту Одеської області на 2011–2013 роки	1000,0
Політика євроінтеграції туризму	Програма євроінтеграції, міжрегіональних зв'язків та формування позитивного іміджу Одеської області на 2012–2013 роки	1800,0
Загалом		14224,0

З табл. 3 можна побачити, що 2012 року державна підтримка комплексної державної політики у сфері туризму та курортів на рівні Одеської області була несуттєвою. Так, її обсяг склав суму, удвічі меншу за суму наступного 2013 року. Зокрема, зовсім відсутнє було фінансування політики територіального розвитку та екологічної політики.

Узагальнені дані для здійснення прогнозування наведено в табл. 4 (за результатами інформації, наведеної в табл. 1–3) [4].

Таблиця 4

Вихідні дані для побудови прогнозу перспективного розвитку туристичної індустрії Причорноморського регіону на рівні Одеської області

Рік	Обсяг державної підтримки регіональних програм Одеської області, пов'язаних з індустрією туризму, тис. грн.	Доходи обласного бюджету Одеської області, тис. грн.
2012	11224,0	4006015,5
2013	31806,1	4662571,9
2014	25944,8	5345095,4
2015	41750,8	5568588,2

Прогнозування виконувалося на основі вбудованої в Microsoft Excel функції «РОСТ», урахувавши той факт, що вихідні дані щодо щорічних обсягів державної підтримки регіональних програм Одеської області, пов'язаних з індустрією туризму, упродовж 2012–2014 років не мали чіткої тенденції до збільшення чи зменшення, а коливалися.

Побудова прогнозу здійснювалася із припущенням, що обсяг державної підтримки регіональних програм Одеської області, пов'язаних з індустрією туризму, 2014 року міг би складати 41750,8 тис. грн. (60 % від загального обсягу державної підтримки регіональних програм розвитку Одеської області), замість поточної його величини 25205,8 тис. грн. (табл. 1). Відповідно доходи обласного бюджету Одеської області 2015 року могли б складати 5568588,2 тис. грн., замість запланованих 2015 року 5667581,0 тис. грн. згідно з п. 1 Рішення Одеської обласної ради «Про обласний бюджет Одеської області на 2015 рік» від 21 січня 2015 року № 1297-VI [4]. Якщо здійснювати прогнозування з урахуванням поточного значення обсягу державної підтримки регіональних програм Одеської області, пов'язаних з індустрією туризму, рівень доходів обласного бюджету Одеської області 2015 року знизився б до 4740156,96, тобто на 16,4%

порівняно з їх плановим значенням. Виходячи з цього, пропонується в наступному 2016 році здійснювати планування державної підтримки регіональних програм Одеської області, пов'язаних з індустрією туризму, виходячи з результатів прогнозування.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, за результатами нашого дослідження було отримано такі висновки.

1. Обрання як параметрів прогнозу перспектив розвитку туристичної індустрії Причорноморського регіону України доходів залежності обласного бюджету від обсягів державної підтримки регіональних програм, пов'язаних з індустрією туризму, дозволило визначитися з найбільш оптимальним методом прогнозування, а саме обрати стохастичну економіко-математичну модель однофакторної лінійної регресії, яку доцільно використовувати в сучасних умовах невизначеності.

2. Результати прогнозування уможливили корекцію обсягів державної програми підтримки розвитку туристичної індустрії, що у свою чергу спрямовано на підвищення доходів обласних бюджетів зазначеної території.

Перспективи подальших розвідок. У цілому результати проведеного дослідження дозволять підвищити загальний рівень розвитку туристичної індустрії Причорноморського регіону України та розробити відповідну стратегію розвитку цієї території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рішення Одеської обласної ради “Про обласний бюджет Одеської області на 2015 рік” від 21 січня 2015 року № 1297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/odeska-oblast/oblasnyj-byudzheth>.
2. Данилов В. Я. Прогнозування розвитку туристичної галузі України / В. Я. Данилов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kibs.kiev.ua/images/new-925_Prognozuvannya_rozvitku_turistichnoi_galuzi_Ukraini.pdf.
3. Кіркова Н. П. Прогнозування основних тенденцій розвитку туристичної галузі України / Н. П. Кіркова // Ефективна економіка [Офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?Op=1&z=3197>.

4. Одеська обласна державна адміністрація [Офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua>.
5. Орлова В. В. Особливості розробки прогнозів розвитку туристичної галузі / В. В. Орлова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Науковий збірник. Івано-Франківськ, 2012. – Вип.8. – Том 1 [Електронний ресурс]. – http://tourlib.net/statti_ukr/orlova2.htm.

Statement of the problem. Prospects of development of Ukrainian Black Sea region tourist industry are important not only for the specified territory, but also for the state in general at the present stage as the tourist industry is one of the most profitable fields of activity, especially in a seaside zone in modern conditions. All this causes relevance of the chosen research subject.

Urgency. The process of forecasting of prospects of Ukrainian Black Sea region tourist industry development on the basis of dependence of the regional budget income on volumes of the regional programs' state support connected with the industry of tourism on the example of Odessa region is considered in article.

The purpose of the article and our task was to study. The purpose of article is creation of forecast of Ukrainian Black Sea region tourist industry development prospects. The following tasks are performed in work for achievement of the given purpose:

– determination of parameters of the forecast of Ukrainian Black Sea region tourist industry development prospects;

– creation of the forecast of future condition of Ukrainian Black Sea region tourist industry and formulation of the corresponding recommendations concerning state support of regional programs, which purpose is tourist industry development.

Summary. The process of forecasting of prospects of Ukrainian Black Sea region tourist industry development on the basis of dependence of the regional budget income on volumes of the regional programs' state support connected with the industry of tourism on the example of Odessa region is considered in article.

Conclusion and outcomes. Thus, such conclusions were received by results of the current research.

1. A choice of dependence of regional budget income on volumes of regional programs' state support, connected with the industry of tourism, as parameters of the forecast of Ukrainian Black Sea region development prospects, allowed to choose the most optimum method of forecasting, namely stochastic economic-mathematical model of one-factorial linear regression, which is expedient for using in modern conditions of uncertainty.

2. Results of forecasting allowed modifying volumes of the state support of regional programs of tourist industry development that, in turn, is focused on increase of regional budgets' income of the specified territory.